

13 TEATARSKIH TEZA OD A DO LJ

A FAKTA — Pozorište je zasnovano na iluziji. Ono obmanjuje svoje posmatrače da bi izazvalo kod njih umetnički doživljaj i osećanje. Na pozorišnoj sceni imitira se životno zbivanje i prikazuje kao da se dešava u životu, a ne na pozornici.

B SUPROTNOST — Realizam i slepo imitiranje života u pozorištu suprotni su njegovoj iluzionističkoj prirodi. Pozorište je prikladnije za prikazivanje imaginarnih zbivanja, nego autentičnih događaja.

C POSLEDICA — Uporno imitiranje života na pozornici dosadilo je pozorišnim posmatračima. Realistički maniri i elementi izgubili su svaku atraktivnost. Gledaoci su se otuđili od pozorišne „realnosti“, koja je obmanjivačka i patvorena.

D UTEHA — Srećna je okolnost postojanja filmske umetnosti na sadašnjem stupnju njenog razvika. Svojom prirodom i tehničkom usavršenošću film je pogodan za prikazivanje autentičnog događaja. Filmska sekvenca, i kada je rekonstrukcija ili trik, autentičnija je od pozorišne scene. Film je savšeniji, izrazajitiji i stvarniji od pozorišne predstave.

E TEZA — Farsični, groteskni i bizarni elementi u skladu su sa iluzionističkom prirodom pozorišta. Zasnovano na iluziji i obmani, pozorište ne samo da dozvoljava, već zahteva konstrukciju.

F PUT — Dramsko delo i predstava zasnovani na elementima bizarnosti, farse ili groteske, napisani i izvedeni maštom svojih stvaralaca, odgovarajuća su reakcija otuđenosti od pozorišnog realizma, koja se javlja među gledaocima.

G NOVI MOMENAT — Pozorišni gledalac je pasivan. On meditativno preživljava predstavu, ali u njoj ne učestvuje. On je samo posmatra i odnosi se ne kao sudeonik, već kao sudija. Jedan od ciljeva modernog pozorišta je i aktivizacija posmatrača. Ona se eksperimentalno postiže provokacijom. Isprovocirani gledalac koji se meša u predstavu nije više posmatrač, već postaje aktivni učesnik.

H NOVA POSLEDICA — Svi gledaoci nisu umetnici. Provokacijom i „uvlačenjem“ gledalaca u predstavu stradaju elementi umetničkog. Umetnost se učesćem isprovociranih posmatrača demokratizuje, jer se daje mogućnost svima da je kreiraju, ali ona se rasplinjava zbog nejednakih i nedovoljnih umetničkih predispozicija i nadarenosti među gledaocima. Učešće gledalaca u predstavi demokratizuje i ugrožava umetnost, ali i deprofesionalizuje pozorište, rušeći barijere i krute odnose odeljenosti i potčinjenosti glumaca gledaocima.

I U OVOM TRENUTKU — Pozorište se bavi torturama savesti i svesti gledalaca, razobličavajući brojne tabue i slabosti, odlučno sekciirajući shvaćanja, predrasude i psihologije gledalaca i savremenika.

J SAMOUBILAČKA TEŽNJA — Smrtna opasnost se nadvija nad pozorištem. Pozorišni stvaralci nastoje da radnju na sceni u što većoj meri poistovete sa događajem u životu. Ostvarivanje ovog lepog ideala ravno je samoubistvu. To je testiranje grane pod sobom. Pozorišna evolucija nalazi se upravo na liniji smanjenja razlika između imitacije života na pozornici i pravog događaja. Put razvoja od aristotelovskog teatra uživanja, Brehitovog postupka otuđenja, današnje torture savesti dovodi do rušenja poslednjeg tabua — torture tela. Rušenjem ove poslednje ograde scena će se preivoriti u arenu ili ring, a predstava u boks — meč, u kojem, zna se, nema mnogo umetničkog. Pozorišna umetnost, ošamućena košmarnim kalamburim — hepeningom — koji svojim dobrim delom poseduje mane iz teze H, biće nokautirana ovim poslednjim činom. U jednom trenutku nestaje najmanje razlike između — životnog zbivanja i njegove pozorišne imitacije. Pozorišna scena biće potpuno autentična, ali neće biti pozorišna. Njena spontanost likvidiraće poslednje ostatke umetničkog.

K RELATIVNI KONZERVATIZAM — Teatar konstrukcije koji se zadržava na torturi savesti i svesti, obeležen karakteristikama iz E i F, iako u skladu sa prirodom pozorišta, suprotstavlja se njegovoj daljoj evoluciji. Insistiranje na ovim obeležjima oponira daljem razvoju, koji, napisali smo, vodi poistovećivanju imitacije i uzora, odnosno gubljenju umetničkih obeležja.

L DILEMA — Da li insistirati na konzervativnom pozorišnoj konstrukciji ili se prikloniti evoluciji koja vodi odumiranju teatra?

M REZULTATI — Već jesmo i bićemo u sve većoj meri svedoci, i donekle učesnici svojevrstne pozorišne bitke. Zbog otuđenosti publike od pseudorealističkih elemenata, konvencionalno pozorište biće bačeno u zasenak. Valjanost komada koji su napisani u realističkom stilu obezbediće mu egzistenciju, mada van žiže naših interesovanja. Prikazivanje drama nastalih u profeklam stolicama obezbedivaće uvid u kontinualni razvoj pozorišta. U središtu modernog pozorišta, koje se ne libi od eksperimentisanja i najrizičnijih poduhvata, ostaće dve struje: prva, koja nastoji da sačuva pozorište dajući mu nove oblike i karakteristike, uvodeći konstrukciju, puštajući na volju mašti, priklanjajući se bizarnim, grotesknim i farsičnim elementima; druga, koja želi da scenisku radnju učini što autentičnijom, gubeći pri tom sva svojstva umetničkog, poistovećujući se sa životom prolazom kroz faze pozorišta okrutnosti, torture tela, hepeninga. Predstavnici ovog shvaćanja dovešće svoje pozorište do kraja — usmrtili ga svojim idejama. Međutim smrt pozorišta bila bi relativna. Predstavnici teatra konstrukcije uspeće da sačuvaju pozorište ukoliko zadovolje poverenje gledalaca, a u to ne treba sumnjati. Faze, širina zahvata i intenzitet procesa odumiranja pozorišta u samoubilačkoj težnji da postane totalno autentično — dakle neumetničko — ne mogu se predvideti. Danas smo svedoci samo začelaka tokova i opredeljenja koji mogu da imaju sasvim suprotne posledice.

Dragan KLAIC

DANE STOJILJKOVIĆ

PUT

Kuda idete
dečaci i devojčice
jutro je čiko
imamo vremena

Kuda idete
ljudi i žene
podne je starče
imamo vremena

Zašto ne idete
starci i starice
veče je dete
nemamo vremena

S PROZORA MOJE SOBE

S prozora moje sobe
vidi se
polje

S prozora moje sobe
vidi se
žena u polju

S prozora moje sobe
vidi se
put koji vodi u polje

POGODBA

Njivu poorasmo
I dođoše plice
I dogovorismo se
Ono što je ispod zemlje
Naše je
Ono što nije
Neka pokupe plice

KAD GLAD PROĐE

Rekao je da će doći u nedelju
ujutru smo se svi dali na posao
samo da spremimo dobar ručak
i bilo je pola dvanaest
kada sam ja gledao niz ulicu
ali mi majka nije verovala
posle pola sata
i ona je gledala
kada je bilo jedan posle podne
svi smo bili gladni
ali smo odlučili
da sačekamo još malo
iako nas je glad prošla
u tri posle podne smo ručali
niko ništa nije govorio
samo smo čitali

INTERVJU SAJDŽIJE BORE PETROVIČA

Kako da objasnim ljudima
siromaštvo moje leve ruke
kada na njoj ne vidim vreme
evo stojim pored izloga
sajdžije Petroviča Bore
i živim u vremenu
u kome je ona najbolji
sajdžija u ovoj varošici
i bez dugo živi na vrhu
bez konkurencije
jer je on jedini
iako se uvek žali
da mu poso baš najbolje ne ide
kaže ovde se ljudi
mnogo ne interesuju za vreme
prosto nema gde da odlaze
osim kada idu na željezničku stanicu
i nema gde da zakasne

SPOMENIK NOŽU

Dok se nož odmara
u mom srcu
onaj koji ga je ostavio
odlazi da pogleda vreme
i misli kako da sačuva
svoju kožu
tako slučaj ostavlja
moje srce
umesto spomenika nožu